

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДГОТОВКИ МЕДИЧНИХ СЕСТЕР ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ОСНОВІ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

TEORETICAL FOUNDATIONS OF PREPARING NURSES FOR PROFESSIONAL ACTIVITY BASED ON A PERSONALITY-ORIENTED APPROACH

Статтю присвячено одній із актуальних проблем сьогодення – підготовці майбутніх медичних сестер до професійної діяльності в освітньому середовищі медичного фахового коледжу. Зокрема, проаналізовано наукові підходи майбутніх фахівців до професійної діяльності (системний, аксіологічний, акмеологічний, компетентнісний, діяльнісний, особистісно орієнтований).

У публікації розкрито основний зміст таких наукових понять як: «професійна підготовка майбутніх медичних сестер», «професійне та особистісне становлення майбутніх фахівців», «особистісно орієнтований підхід». Основну увагу зосереджено на теоретичних засадах підготовки медичних сестер до професійної діяльності на засадах особистісно орієнтованого підходу. Підкреслено, що сутність особистісно орієнтованої освіти полягає у сприянні становлення особистості студентської молоді як індивідуальності (у своїй самобутності, унікальності, неповторності, наданні права вибору власного шляху розвитку на основі виявлення його особливостей, життєвих цінностей, особистісних смислів, урахуванні індивідуальної історії життя та ін.)

У публікації визначено, що важливою складовою професійної підготовки медичних сестер на засадах особистісно орієнтованого підходу є формування комунікативних здібностей (м'яких навичок). Це сприятиме професійному та особистісному становленню здобувачів освіти, забезпечить їх конкурентоздатність на сучасному ринку праці в умовах невизначеності. Підґрунтям формування комунікативних здібностей (м'яких навичок) студентської молоді в процесі професійної підготовки у медичних фахових коледжах є визначення методологічних засад наукового пошуку, сукупності засобів та методів наукового пізнання означеної проблеми, що забезпечить його об'єктивність, цілісність, всебічність та комплексність.

Також здійснено теоретичні узагальнення щодо досліджуваної проблеми та окреслено перспективи подальшого наукового пошуку.
Ключові слова: професійна підготовка медичних сестер, медичний фаховий коледж, сучасні наукові підходи до підготовки майбутніх фахівців, особистісно орієнтова-

ний підхід, особистісне та професійне становлення здобувачів освіти.

The article is devoted to one of the topical problems of today – the preparation of future nurses for professional activity in the educational environment of the medical professional college. In particular, the scientific approaches of future specialists to professional activity (systemic, axiological, acmeological, competent, activity-oriented, personality-oriented) are analyzed.

The publication reveals the main content of such scientific concepts as: "professional training of future nurses," "professional and personal formation of future specialists," "personality-oriented approach." The main attention is focused on the theoretical principles of preparing nurses for professional activities on the basis of a personality-oriented approach. It is emphasized that the essence of personality-oriented education is to promote formation of the personality of student youth as an individuality (in its originality, uniqueness, giving the right to choose its own way of development on the basis of identifying its features, life values, personal meanings, taking into account the individual history of life, etc.)

The publication determines that an important component of the professional training of nurses on the basis of a personality-oriented approach is the formation of communicative abilities (soft skills). This will contribute to the professional and personal development of applicants for education, ensure their competitiveness in the modern labor market in conditions of uncertainty.

The basis for the formation of communicative abilities (soft skills) of student youth in the process of professional training in medical professional colleges is to determine the methodological foundations of scientific research, the totality of means and methods of scientific knowledge of the problem, which will ensure its objectivity, integrity, comprehensiveness and complexity.

Theoretical generalizations on the problem under study are also made and prospects for further scientific research are outlined.

Key words: professional training of nurses, medical professional college, modern scientific approaches to the training of future specialists, personality-oriented approach, personal and professional formation of applicants for education.

УДК 378: 614.255.52

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2025/80.1.16>

Борак І.В.,

викладач

Кременецького медичного фахового коледжу імені Арсена Річинського

Постановка проблеми у загальному вигляді.

З огляду на надскладні реалії сьогодення нашої держави, що спричинені повномасштабним вторгненням росії, науковці не полишають зусиль, спрямованих на пошук ефективних шляхів реалізації пріоритетної мети професійної освіти – підготовку висококваліфікованих, конкурентоспроможних фахівців для високотехнологічної, інноваційної відбудови та розвитку України, забезпечення потреб

суспільства та самореалізації особистості загалом. Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту» та іншими нормативними документами визначено ключові аспекти становлення освіти на сучасному етапі, а саме – орієнтацію на особистість здобувачів; створення рівних можливостей для молоді у здобутті якісної освіти; формування національних та загальнолюдських цінностей; інтеграція української освіти в європейський та

світовий освітній простір; гармонійне поєднання освітнього процесу та наукової діяльності студентської молоді; використання інноваційних наукових здобутків як підґрунтя змісту освіти; забезпечення сприятливих умов для розгортання індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів вищої освіти; пріоритетність академічної доброчесності та академічної свободи [2].

З огляду на вище зазначене, посилюється необхідність переходу до нової інноваційної й гуманістичної філософії освіти, а саме – зростання інтелектуального, культурного, духовно-морального, природного потенціалу студентської молоді, актуалізацію її самостійності, самодостатності, індивідуальної своєрідності в процесі її професійної підготовки в закладах фахової передвищої та вищої освіти.

Варто зазначити, що однією із найгуманніших галузей сучасного суспільства є медицина, а її значущою ланкою визначено саме медсестринство, роль якого важко переоцінити, особливо в наш час. Реформування системи охорони здоров'я, за висновками фахівців, неможливе без оновлення та вдосконалення змісту системи підготовки медичної сестри, зокрема в закладах фахової передвищої освіти.

Концепція розвитку охорони здоров'я та її значущої складової – сестринської справи, в Україні визначають пріоритетні завдання, а саме підготовку висококваліфікованого, компетентного фахівця, здатного до професійного й особистісного зростання, самоосвіти і самовдосконалення в кризовий період невизначеності. Відповідно, становлення освіти в медичній галузі на засадах євроінтеграції та напрями її реформування з метою підвищення престижу та соціального статусу вітчизняних фахівців відображено в основних документах: «Основи законодавства України про охорону здоров'я», Законі України «Про фахову передвищу освіту», «Етичному кодексі медичної сестри України», «Стандарті фахової передвищої освіти освітньо-професійного ступеня фаховий молодший бакалавр галузі знань 22 Охорона здоров'я за спеціальністю 223 Медсестринство» та ін. [3; 4; 5; 6].

Наукові дослідження, присвячені проблемі вдосконалення змісту, форм, методів і прийомів професійної підготовки майбутніх фахівців в медичних фахових коледжах, стосуються формування їхніх комунікативних здібностей як значущої складової м'яких навичок в контексті конкурентоздатності фахівця на сучасному ринку праці. З огляду на це, формування комунікативних здібностей (м'яких навичок) майбутніх фахівців у процесі підготовки у медичних фахових коледжах на засадах особистісно орієнтованого підходу є на часі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вплив основних загальнонаукових засад,

педагогічних і методологічних підходів до сучасної професійної освіти, що становлять підґрунтя нашого дослідження, розкрито науковцями В. Андрущенко, І. Бехом, Г. Васяновичем, С. Гончаренком, О. Дубасенюк, І. Зязюном, В. Кременем, Н. Ничкало, С. Сисоєвою, О. Сухомлинською, Л. Романишиною та ін.

Загалом поняттєвий апарат фахової передвищої освіти та професійної підготовки у наукових дослідженнях представлений доволі розлого. Зокрема, питання професійної підготовки фахівців медичної галузі порушені у численних працях вітчизняних учених. До прикладу, Н. Білоусова досліджувала професійну підготовку у фармацевтичних компаніях Федеративної Республіки Німеччини); Н. Кіржа вивчала процес формування комунікативної компетентності майбутніх медичних сестер з використанням інформаційно-комунікативних технологій [8]; К. Соцький висвітлює особливості формування готовності майбутніх молодших медичних спеціалістів до професійного самовдосконалення; І. Сірак розкрив формування готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації [11]; І. Туровська вивчала формування професійно-мовленнєвої компетентності студентів медичних коледжів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін [13]. Отримані дані експериментальної діяльності названих фахівців є важливими для нашого дослідження.

Проте, незважаючи на сучасні численні дослідження, проблема формування комунікативних здібностей (м'яких навичок) здобувачів освіти в процесі професійної підготовки в медичних фахових коледжах на основі особистісно орієнтованого підходу висвітлена недостатньо. Отож, потреба наукового обґрунтування означеного питання та його практичне значення об'єктивувало тему нашого наукового пошуку.

Мета статті – проаналізувати психолого-педагогічну літературу та завдяки цьому висвітлити теоретичні аспекти підготовки медичних сестер до професійної діяльності на основі особистісно орієнтованого підходу.

Виклад основного матеріалу. З огляду на розгорнуте нами наукове дослідження виникає потреба детальніше з'ясувати сутність понять «професійна підготовка», «професійна підготовка медичних сестер», «особистісно орієнтований підхід в освітньому процесі медичного фахового коледжу».

У С. Гончаренко знаходимо загалом тлумачення дефініції «професійна підготовка» як «системи професійного навчання, спрямованої на прискорене набуття тими, хто навчається, умінь і навичок необхідних для виконання визначеної роботи чи групи робіт» (2011).

За висновками О. Дубасенюк, «професійна підготовка» – сукупність спеціальних знань, умінь,

навичок, якостей, трудового досвіду та норм поведінки, які опановують студенти під час навчання, що забезпечить у майбутньому можливість їхньої успішної самореалізації (2014).

За Н. Волковою, «професійна підготовка» насамперед володіння системою професійних знань, яка об'єднує кілька важливих складових таких як: загальнокультурні – знання про людину, її розвиток, формування, становлення (спеціальні знання з етики, естетики, культурології, економіки, права, соціології та ін.); психологічні – знання загальних властивостей особистості (спрямованості, характеру, темпераменту, здібностей та ін.); специфічності проходження психологічних процесів (уява, пам'ять, мислення, увага тощо); особливості оволодіння навчальним матеріалом згідно з індивідуальними та віковими характеристиками, уміння застосовувати набуті знання на практиці; педагогічні – знання фундаментальних теорій формування й розвитку особистості, принципів педагогіки і психології, проєктування освітнього процесу, розвиток науки, професійної підготовки, позитивних та негативних сторін своєї фахової діяльності та ін.; знання з методики викладання освітніх компонент, методики виховної роботи та ін.

Отже, робимо висновок, що сьогодні в науковій літературі не існує єдиного тлумачення «професійна підготовка». Фахівці ж пояснюють це поняття та його зміст відповідно до особливостей предмету дослідження.

На думку В. Ішук, «професійна підготовка майбутніх фахівців в галузі медицини» на засадах компетентнісного підходу передбачає наявність у здобувачів освіти достатнього рівня знань, умінь, навичок, які так необхідні для виконання посадових обов'язків, безперервного професійного зростання, інноваційної діяльності, розвитку базових особистісних якостей (гуманізму, відповідальності, самоорганізованості, ініціативності та ін.) [7].

«Професійна підготовка майбутніх фахівців медичної галузі», як зазначає І. Махновська, є цілісним процесом, що передбачає низку складових, а саме: засвоєння й закріплення фундаментальних фахових знань, умінь, навичок; розвиток професійної компетентності (дає можливість майбутньому фахівцю бути конкурентоспроможним), оволодіння високоморальними, гуманістичними якостями, активізацію самостійності та самовдосконалення, формування відповідального ставлення до своєї професійної діяльності [9].

«Професійна підготовка медичних сестер» (за Л. Поєдинцевою) є процесом навчання у медичних закладах освіти, під час якого відбувається оволодіння компетентностями та професійно важливими якостями, що необхідні для роботи в практичній медицині». У своєму дослідженні І. Сірак також формулює висновок, що «професійна

підготовка майбутніх медичних сестер» складова системи їхньої ступеневої освіти, що передбачає оволодіння знаннями, вміннями, навичками, визначеними в галузевому стандарті, необхідними майбутнім фахівцям для надання медсестринської допомоги пацієнтам. Це спрямовує здобувачів освіти на максимально ефективну підготовку та мотивує до професійної самореалізації» [11].

Цінними для нашого наукового пошуку є узагальнення І. Туровскої, що «професійна підготовка» – система професійної освіти, підвищення кваліфікації, професійної соціалізації та адаптації здобувача освіти як майбутнього фахівця, який прагне та здатний підвищувати свій професійний рівень протягом усього життя [13].

Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчив основні наукові підходи та їхнє значення в процесі підготовки до професійної діяльності в закладах фахової передвищої та вищої освіти:

- *системний* (система, множинність елементів, які перебувають між собою у певному зв'язку, утворюють певну єдність, цілісність; «спосіб бачення об'єкта»; дозволяє вивчати об'єкт цілісно та дослідити його різноманітні зв'язки із довкіллям; можливо, використовувати термін «*цілісний підхід*» стосовно розвитку особистості медичної сестри, сприймаючи його як тотожний системному);

- *аксіологічний* (виконує роль взаємопов'язуючої ланки між практичним та пізнавальним підходами до досліджуваної проблеми; визнання людини найвищою цінністю розвитку суспільства);

- *акмеологічний підхід* (забезпечує можливість для розгляду професійної підготовки як складової професійного становлення майбутнього фахівця, його розвитку та саморозвитку);

- *компетентнісний* (підготовка компетентного фахівця, здатного ефективно здійснювати професійну діяльність відповідно до вимог сучасності);

- *діяльнісний* (визначення провідної діяльності студентської молоді на всіх етапах професійної освіти; передбачає посилення суб'єктної позиції здобувачами освіти завдяки урізноманітненню видів самостійної роботи);

- *особистісно орієнтований підхід* (передбачає звернення до особистості, її культури, прав, інтересів та розвиток індивідуальних характеристик).

Варто зазначити, що переважна більшість вчених розглядає професійну підготовку майбутніх фахівців на засадах компетентнісного підходу, тому виникає потреба детальніше з'ясувати значення та особливості впровадження особистісно орієнтованого підходу в систему медичної освіти, професійну підготовку медичних сестер зокрема.

Як зазначають Г. Балл, І. Бех, В. Кремень, Н. Ничкало, О. Сухомлинська та ін., завдання

сучасних закладів передвищої та вищої освіти полягає в дієвій допомозі здобувачам стати суб'єктами власного життя, навчити їх життєтворчості та усвідомленого визнання людини як найвищої цінності. Особистісно орієнтований підхід актуалізує питання фізичного, психологічного, морального та духовного здоров'я майбутніх фахівців, визнання їхніх прав на вільний розвиток, реалізацію творчих можливостей і здібностей, оволодіння навичками самоосвіти, самовизначення та самореалізації.

На думку В. Кременя, освіту можна вважати спрямованою на розвиток особистості, якщо її засобами вирішується низка завдань, таких як:

- осучаснення наукової картина світу студентської молоді;
- гармонізація відносин здобувачів освіти з довкіллям;
- розвиток гнучкого наукового мислення;
- ефективне засвоєння наукової інформаційної бази і сучасної методології осмислення дійсності;
- збалансування фізичного, інтелектуального, почуттєвого, вольового, морального розвитку;
- забезпечення сприятливих умов для становлення соціальної компетентності студентів;
- надання можливості діяти самостійно, здійснювати власні вибори, приймати особисті рішення, відповідати за їх наслідки в довкіллі;
- стимулювання потреб у постійному самовдосконаленні (особистісному та професійному).

На думку С. Сисоєвої, результат особистісно орієнтованої освіти – формування компетентної особистості, здатної адаптуватися до вимог сучасного суспільства, ринку праці та особистісно й професійно реалізуватися і розвиватися упродовж життя [12].

За даними М. Бабица, основою підготовки в медичних фахових коледжах є формування фахівця нового зразка, в центрі професійної діяльності якого є особистість з її особливостями, індивідуальними якостями та внутрішніми потенційними можливостями, фахівця, діяльність якого зосереджена на творчу, діалогічну, емпатійну взаємодію з пацієнтом, на активізацію потенційних можливостей особистості, поліпшення і гармонізацію індивідуальних компенсаторних резервів [1].

Таким чином, упровадження особистісно орієнтованого підходу вимагає осучаснення освітнього процесу в медичних фахових коледжах, в тому числі тих, які здійснюють підготовку майбутніх медичних сестер. Із-поміж численних проблем, які потребують негайного вирішення, науковці передусім зосереджують увагу на актуалізації природного потенціалу сучасної студентської молоді, створенні сприятливих умов для самореалізації та розвитку базових особистісних якостей (відповідальності, самостійності, креативності) та

формуванні комунікативних здібностей (м'яких навичок) в освітньому середовищі фахових медичних коледжів.

Висновки. Аналіз наукових праць дозволив сформулювати певні висновки щодо підготовки медичних сестер до професійної діяльності на засадах особистісно орієнтованого підходу. Складові особистісно орієнтованого підходу забезпечують оновлення змісту освіти, посилюють його поступ до інноваційності, що ґрунтуються на принципах глибокої поваги до особистості студента, врахування його індивідуальності. Особистісно орієнтований підхід розглядається як методологічний інструментарій, основу якого становить сукупність концептуальних уявлень, цільових установок, комунікативних засобів, комунікативних технологій, які забезпечують формування комунікаційних здібностей (м'яких навичок) майбутніх медичних сестер як важливої складової їхнього професійного та особистісного становлення.

Отже, впровадження особистісно орієнтованого підходу дозволяє створити сприятливі умови в медичному фаховому коледжі для актуалізації майбутніми фахівцями власного природного потенціалу в процесі професійної підготовки. Особистісно орієнтований підхід дозволяє сформулювати здатність здобувачів освіти налагоджувати ефективну взаємодію та комунікацію з колегами, пацієнтами та їхніми родичами в процесі професійної діяльності.

Перспективу подальших наукових пошуків вбачаємо в пошуку ефективних форм, методів і прийомів формування комунікативних здібностей (м'яких навичок) майбутніх медичних сестер на основі особистісно орієнтованого підходу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бабица М. Я. Формування професійних якостей майбутнього молодшого медичного спеціаліста як психологічна проблема. *Актуальні питання теорії та практики психолого-педагогічної підготовки фахівців за соціономічним профілем* : матеріали наук.-практ. конф. Хмельницький : ХНУ, 2011. С. 102-05.
2. Закон України «Про вищу освіту» (*Law of Ukraine «On Higher Education»*). (2014). Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
3. Основи законодавства України про охорону здоров'я (статті 33, 35-2, 35-3, 35-4, зміни внесені 03.07.2020 ЗУ №749-IX). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> ЗУ (2022).
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення надання медичної допомоги. Документ 2347-IX від 01.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2347-20#Text> ЗУ (2023).
5. Про фахову передвищу освіту. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 30, ст.119. Документ 2745-УШ, чинний, поточна редакція – Редакція від

23.03.2023, підстава – 2940-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2745-19#Text>

6. Етичний кодекс медичної сестри України (2016). URL: http://medmedsestrunstvo.blogspot.com/2016/03/blog-post_16.html

7. Іщук В. В. Професійна підготовка майбутніх фахівців медичної галузі на основі компетентнісного підходу. Професійна освіта: методологія, теорія та технології. (5/1). С. 74-85. 2017.

8. Кіржа Н. В. Формування комунікативної компетентності майбутніх медичних сестер з використанням інформаційно-комунікаційних технологій: Дис. д-ра філософії з педагогіки: 015. Вінниця. 2021. 264 с.

9. Махновська, І. Р. Професійна підготовка магістрів сестринської справи в умовах ступеневої освіти: Дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Житомир. 2015. 312 с.

10. Поєдинцева, Л. Л. Формування фахової компетентності майбутніх медичних сестер у процесі

професійної підготовки у медичних коледжах: Дис. канд. пед. наук: 13.00.04. Харків. 2018. 356 с.

11. Сірак І. П.. Формування готовності майбутніх медичних сестер до професійної самореалізації: Дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Вінниця. 2017. 296 с.

12. Сисоєва С. О. Компетентнісно зорієнтована вища освіта: формування наукового тезаурусу. 2015. URL: <https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/11033/1/Sysoeva%20S.A.%202015.pdf> (дата звернення: 03.01.2023).

13. Туровська І. Професійно-мовленнєва компетентність як складова професійної компетентності фахівця медичного профілю. Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету. (4), 2022. С. 39-44. <https://doi.org/10.31499/2307-4906.4.2022.270286> URL: <http://znp.udpu.edu.ua/article/view/270286>